

מסכת עירובין

ד ע"א

[א] רשי ד"ה הנ"ה כאשר מפורש בקונט' וכו' כי אם חיק האמה ופי' וכו' - וג"ז ק' (להו)¹ [להולמו], אין נוכר וחיק האמה (באה) ² [במה] נמדד, אבל בתוספתא מפרש ר"מ בהדריא דכתיב אמה אמה וכו', שני מיני אמות א' אמה וא' באמה וטפח, ומפר' והולך וכו' וההראל וכו'.

אור אליו

[א] האמה, ופיריש לנו רבינו הци: למעלה⁶ הזכיר מדות המזבח, והאריאל שתים עשרה אמה, ושאר מדותיו, ועתה כך אמר הכתוב: אלה מדות המזבח שאמרתי⁷ לך - הכל נמדד באהema shehia amma v'tephach, v'hik, shehia y'sod - אינו נמדד אלא באמה שהיא אמה קטנה, ולא באמה שהיא אמה וטפח, ועתה דברי יונתן בן עוזיאל קיימין, כך שמעתי, ועקר".

נמצא לפ"ז, שלפירוש הראשון, של רבינו יעקב בר יקר, מה שכותוב "אממה וטפח" הכוונה לאמת בת ה' טפחים. ולפירושו, מיד אחרי שכותוב "אממה אמה וטפח", מתחיל הפס' לפרט את הדברים שנמדדו באמה של ה' טפחים: "וְחִיק הָאַמָּה וְאַמָּה רְמֵבָב וְגַבּוֹלָה אֶל שְׁפְתָה סְבִיב זֶרֶת הָאָחָד וְזֶה גֶּבֶן הַמְּזֻבָּחַ". ועל פירוש זה הקשה רשי⁸: א. זה לא מתיחס עם תרגום יונתן בן עוזיאל, שימושו ממנו שמדובר באמה בת ר' טפחים כנ"ל. ב. לפי

[א] בגם: "לא, למשמעות אמה יסוד ואמה סובב, דכתיב ולאה מדות המזבח באמות, אמה אמה וטפח, וחיק האמה, ואמה רחב וגובולה אל שפתה סביב זורת האחד, וזה גב המזבח. חיק האמה - זה יסוד, ואמה רחב - זה סובב, וגובולה אל שפתה סביב - אלו הקרנות, וזה גב המזבח - זה מזבח הזהב". הנה במאמה שכותוב "אממה וטפח" כתוב רשי בפירוש הראשון (ד"ה באמות): "באמות אמה אמה וטפח - באמות קטנות בת חמשה, שיש באמה בת ששה בינוות אמה וטפח мало"³. וברשי ד"ה הגה מובה שרש"י חזר בו ופיריש באופין אחר: "הגה: כאשר מפורש בקונטרש שמע רבינו מר' יעקב בר יקר, ועתה חזר בו דקשייא ליה: מה שתרגם יונתן אמה אמה וטפח - אמתא דהיא אמתא ופשר, ונמצא בדברה גדולה מيري. ועוד: אם בדברי הוזן⁴ - לא היה לו לכותב וחיק⁵, כי אם חיק

5. וכן הקשו התוס' (ד"ה ואלה): "וקשה, שלא הוה ליה למכותב יוחיק' בוינו, כיון דקאי אמותה".
 6. כך הוא לפניו הගrsa ברש"י, אמן אי אפשר לומר כן, שכן הפס' "והאריאל שטפים עשרה" כו' הוא כתוב בהמשך, לכן כתוב הרשות להגיה ברש"י, שזכר לומר "למטה", ושכן הוא ברש"י על חזקאל (mag. יב): "ואלה מדות המזבח - שמפרש למטה ארבע עשרה אורן בארכע עשרה וחיב". כו' כך לפניו הගrsa ברש"י. וגם בזה כתוב

1. כך נדפס לפניו בש"ס ווילנא, אמן גירסתו זו אי אפשר להולמה, لكن הגהנו שצרכיך לומר "להולמו" (וואולי רבינו כתוב בקיצור להר), כמו שזכיר את התיבת שלפניה: ק').

2. כך נדפס לפניו בש"ס ווילנא, וגם בזה ניכר שהוא ט"ס, וצריך לומר "במה".

3. וכן פירש רשי במנחות (צ' ע"א ד"ה באמות) ותוס' (שם ד"ה באמות).

4. ר' יעקב בר יקר.

אור אליו

אמנם כתוב ריבינו בගליון הש"ס שלו, שגם זה הירושו השני של רשי' עצמו קשה להולמו⁸, אכן נזכר זההיק האמה' בינה נמדד, כלומר, מה שכתוב "וחיק האמה' בינה נמדד רק שהחיק לא נמדד באמה של ר' טפחים, שכן הוא לא המשך למה שכתוב לפניו "באמות אמה אמה וטפח" וכך, אמן מכל מקום לא נזכר באיזו אמה כן נמדד החיק, וכן השאר שמנויים אחרים באותו פס'. אבל בתוספתא (כלים ב"מ ג, יג) מפרש רבינו מאיר בהדי', דמה דכתיב אמה אמה וטפח, הכוונה שבשני מני אמות מדדו בזאת: אחת אמה קטנה בת ר' טפחים, ואחת באמה וטפח, כלומר, אמה ועוד טפח, דהיינו אמה גודלה בת ר' טפחים. וזה שכתוב יחזקאל מג. יג: "וְאֶלְהָ מִדּוֹת קְפַזְבֵּחַ אֲמֹתֹת", בלשון רבים, שהן שתי סוגים אמות⁹. וז"ל התוספתא¹⁰: "ר' מאיר אומר, כל המדות שאמרו חכמים בכרם, כגון חרבן הכרם, ומחול הכרם, ופיסקי ערים ומותר אפיקורו - قولן באמות של ששה¹¹ טפחים, חז' מזבח הזהב, והקרן, והסובב והיסודות, שהן באמה של חמישה טפחים, שנאמר ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח, שיינו למזבח שתי מדות, יכול יהא כולן באמה של חמשה

פירוש זה היה צריך להיות כתוב: "חיק האמה", אלא כי החיבור, כיוון שעתה בא לפורת את האמות בהם בנות ה' טפחים שהזכיר קודם לנו, ומה שכתוב "וחיק האמה", משמע שלא הולך על מה שכתוב קודם לנו, אלא הוא עניין בפני עצמו.

ולפירוש השני, של רשי' עצמו, מה שכתוב "אמה אמה וטפח" הכוונה לאמה בן ר' טפחים, והיינו כמו שתרגם יונתן: "אמתא דהיא אמתא ופישר". ולפי זה פירוש הפס' הוא: "עַמָּה אַמָּה וְטֶפֶחָ", היינו באמה של של טפחים מדדו את מידות המזבח המפורטים להלן (פס' טז ויז): "וְהַקָּרְאֵל אַרְבָּע אֲמֹתֹת" וכו', ומה שכתוב: "וְחִיק הַאֲמָה וְאֲמָה וְטֶפֶחָ וְקָרְבָּן וְגּוֹלָה", אל שפה סביר בזאת הקאך וזה נוב במזבח", הוא כאמור מוסגר, שאמות אלו של יסוד, סובב, קרונות וגב מזבח הזהב, לא נמדד באמה בת ר' טפחים, ולכן כתוב "וחיק", שהוא לא פירות למה שלפנינו, אלא הוא עניין בפני עצמו. ועל כל פנים לשוני הפירושים מבואר, כמה שכתוב "אמה אמה וטפח", הכוונה לטוג אחד של אמה, לפירוש הראשון אמה של ה' טפחים, ולפירוש השני אמה של ר' טפחים.

bihizkayal (mg, יג): "אמיר שמדות המזבח היה באמות ר'ל שהיה במדתו שני מני אמות, מקצתם היו באמה בת חמץ ומקצתם באמה בת שש, וזה אמה, אמה וטפח, ר'ל מקצתם אמה סתם בת חמץ, ומקצתם אמתה שיש שמחזק אמת חמץ ועוד טפח".

10. לשון התוספתא היא על פי הגהות ריבינו לתוספתא, וכן הוא באליהו רביה (שם).

11. לפניו בתוספתא הגירסה "חמשה", אמן רבינו בהגהותיו על התוספתא (אות ד') הגיה שצ"ל "ששה".

הרש"ש להגיה, שצ"ריך לומר "שאומר", ועיין בהערה הקודמת.

8. ובאליהו רביה (כלים יי, י) כתוב: "ופריש בה רשי' תרין פירושי, ותרויהו דחיקי לקרא טובא".

9. וכן כתוב הרמב"ם בפירוש המשניות (מדות ג, א), וכן כתוב ריבינו בפירושו ליהזקאל ובאליהו רביה (שם), וז"ל האליהו רביה: "כלומר, כי אמר קרא: ואלו מדות המזבח באמות, בשתי אמות, חדא אמה וחדא אמה וטפח. חדא אמה בת ר' טפחים, וחדא אמה בת ר' טפחים וטפח עוד, דהוא אמה בת ר' טפחים". וכן כתוב המלבי"ם

[א-ב] להמש - לשולש נ"א. בשבע אפי' - תא"מ.

אור אליו

וכתבי דאמר רב ה כי אמר רב אש, מי קשיא, דילמא ה כי קאמר: הוצרכו לשוחה והקיפו בשבע - אפילו בשבע מותרין, לא הוצרכו אלא לחמש והקיפו בשבע - אפילו בחמש אסורין". כך היא הגירסה שלפנינו בגם'. ועל גירסה זו לכוארה קשה: א. רב אש לא השווה מידותיו בפירושו לדברי רב, שהגבוי "שבע" פירש שהקיפו בפועל, ואילו לגבי "בחמש" פירש שהכוונה לכמה הסאים צרייך גם לגבי "בחמש" פירש שהכוונה לכמה הסאים שהקיפו בפועל.¹⁶ ב. רק לגבי הכתוב שהקיפו בפועל.¹⁷

מהלשם ולבוי "בחמש" פירש "לא הוצרכו אלא להמש", ואילו לגבי "שבע" פירש "והקיפו בשבע".¹⁸ וכן הקשה הר"ן בשם הרשב"א (אמנם לפניו ברשב"א אין): "הקשה הרשב"א ז", ומאי דוחקיה דרב אש לאוקומי בה כי, ומאי לא מפרש אחמש דקאי אהוף, כי היכי דמפרש שבע, לוקמה בחוד גונא ולימא ה כי: 'הוצרכו בו לשולשה אסוריין, הוצרכו לשוחה והקיפו שבע מותרין'". והנה הב"י (שס) הביא את דעת המרדכי: "ומיהו כתוב שם המרדכי (ס"י תפ) דהינו בשעה קיפו יותר על שיש, אבל אם לא קיפו יותר על שוחה, ואף על שיש סאותים פנוי, כיוון שהם שלשה שרוי". וכותב בשווית תורת מרדכי (או"ח ס"י עט) ש מכח הקושיא הניל מוכחה בדברי המרדכי, שכן אי אפשר היה לומר "לא הוצרכו אלא לשולש והקיפו בחמש - אסוריין", שכןון שלא קיפו יותר משוש, סאיין, אלא רק חמץ סאיין (או"פ שהוצרכו רק לשולש, ויש סאותים פנויים) - מותר. וכותב שכן הוא דעת האשכול (ס"י ס). וכן מבואר מתיירוץ הרשב"א

טפחים, תלמוד לומר באמות, אמה אמה וטפח, באמה שהיא יתרה על חברתה טפח". ומפרש זהולך כו' וההראל כו'. כלומר, אחר שאמר הכתוב שישנן שתי מדות למזבח, החל הכתוב לפרט "וחיק האמה" כו' היינו שיסוד המזבח נמדד באמה בת ה' טפחים¹². והוא הדין לסובב המזבח, לקرونות ולגגו של מזבח הזהב¹³. ואילו שאר מדות המזבח, היינו מה שמזכיר בהמשך וההראל כו' נמדד באמה גודלה של ר' טפחים¹⁴.

[א-ב] בגם': "אמר רב גידל אמר רב, שלשה בחמש אסוריין, בשבע מותרין. אמרו ליה אמר רב ה כי אמר להו, אוריתא נבייאי

12. וכן כתב המלבי"ם (שס): "ומפרש וחיק האמה, ר"ל החיק, שהוא עליית היסוד, היה באמה סתם בת חמץ, וכך היה אמה רחוב, מה שהייתה היסוד רחוב אמה על הסובב, היה גם כן אמה באמה בת חמץ".

13. וכן כתב באליהו רבה (שס): "וחיק האמה - וחיק של המזבח האמה היא אמה דamarita, דהוה בת ה' טפחים, וזה יסוד. ואמה רוחב - רחוב, נמי אמה דamarita, דהוה בת ה' טפחים, וזה סובב. ובבולה אל שפתה שביב וזרת האחד - מאמצעיו גבולה כדריש". וזה גב המזבח - זה מזבח הזהב, גבו נמי אמה בת ה' טפחים".

14. וכן כתב באליהו רבה (שס): "ואמר קרא דמדות המזבח שתי אמות, חדא אמה בת ה' טפחים, וחדא אמה וטפח, דהוה בת ר' טפחים. וקאדיל וקמפרש הנך דאמה בת ה' טפחים, ושאר מדות המזבח באמה וטפח דהוה בת ר' טפחים".

15. וכן משמע גם בדברי רב עצמו, שצרך להשוו את המידות, שכן בשניהם נקט לשון דומה: "בחמש" "שבע", ואילו רב אש שינה

מסכת עירובין

ד ע"א

[א] רשי ד"ה הנ"ה כאשר מפורש בקונט' וכו' כי אם חיק האמה ופי' וכו' - וג'ז ק' (להו)¹ [להולמו], דאיינו נוכר וחיק האמה (באהמה)² [במה] נמדד, אבל בתוספתא מפרש ר"מ בהדריא דכתיב אמה אמה וכו', שני מיני אמות א' אמה וא' באמה וטפח, ומפר' והולך וכו' וההראל וכו'.

אור אליו

[א] בגם: "לא, למשמעותי אמה יסוד ואמה מדות המזבח, והאריאל שתים עשרה אמה, ושאר מדותיו, ועתה כך אמר הכתוב: אלה מדות המזבח שאמרתי⁷ לך - הכל נמדד באהמה שהיא אמה וטפח, וחיק, שהיא יסוד - איינו נמדד אלא באמה שהיא קטנה, ולא באמה שהיא אמה וטפח, ועתה דברי יונתן בן עוזיאל קיימין, כך שמעתי, ועקר". נמצא לפי זה, שלפירוש הראשון, של ובינו יעקב בר יקר, מה שכותוב "אמה אמה וטפח" הכוונה לאמת בת ה' טפחים. ולפירושו, מיד אחרי שכותוב "אמה אמה וטפח", מתחיל הפס' לפרט את הדברים שנמדדו באמה של ה' טפחים: "וְחִקָּה אַמָּה וְאַמָּה רְמֵבָב וְגַבּוֹלָה אֶל שְׁפְתָה סְבִיב זְרֻת הַאֲחֵד וְזֹה גַּבְּ הַמְּזֻבָּחַ". ועל פירוש זה הקשה רשי⁵: א. זה לא מתיחס עם תרגום יונתן בן עוזיאל, שימושו ממנו שמדובר באמה בת ר' טפחים כנ"ל. ב. לפי

[א] בגם: "לא, למשמעותי אמה יסוד ואמה סובב, דכתיב ולאה מדות המזבח באמות, אמה אמה וטפח, וחיק האמה, ואמה רחਬ וגובולה אל שפתה סביב זורת האחד, וזה גב המזבח. חיק האמה - זה יסוד, ואמה רחוב - זה סובב, וגובולה אל שפתה סביב - אלו הקרנות, וזה גב המזבח - זה מזבח הזהב". הנה במאמה שכותוב "אמה אמה וטפח" כתוב רשי⁶ בפירוש הראשון (ד"ה באמה): "באמות אמה אמה וטפח - באמות קטנות בת חמשה, שיש באמה בת ששה בינוות אמה וטפח мало"³. וברשי⁷ ד"ה הגה מובה שרש"י חזר בו ופירש באופין אחר: "הגה: כאשר מפורש בקונטרש שמע ובינו מר' יעקב בר יקר, ועתה חוזר בו דקשייא ליה: מה שתרגם יונתן אמה אמה וטפח - אמתא דהיא אמתא ופשר, ונמצא בדברה גדולה מيري. ועוד: אם בדברי הזקן⁴ - לא היה לו לכותב וחיק⁵, כי אם חיק

5. וכן הקשו התוס' (ד"ה ואלה): "וקשה, שלא הוה ליה למכותב יוחיק' בוינו, כיון דקאי אמות".
6. כך הוא לפניו הගrsa ברש"י, אמן א' אפשר לומר כן, שכן הפס' "והאריאל שטפים עשרה" כו' הוא כתוב בהמשך, לכן כתוב הרשות להגיה ברש"י, שזכרן לומר "למטה", ושכן הוא ברש"י על חזקאל (mag. יב): "ואלה מדות המזבח - שמפרש למטה ארבע עשרה אורן בארכע עשרה וחיב". כו' כך לפניו הගrsa ברש"י. וגם בזה כתוב

1. כך נדפס לפניו בש"ס ווילנא, אמן גירסתו ז' אי אפשר להולמה, لكن הגהנו שצרכיך לומר "להולמו" (וואולי ובינו כתוב בקיצור להר), כמו שזכיר את התיבת שלפניה: ק').

2. כך נדפס לפניו בש"ס ווילנא, וגם בזה ניכר שהוא ט"ס, וצריך לומר "במה".

3. וכן פירש רשי⁸ במנחות (צ' ע"א ד"ה באמות) ותוס' (שם ד"ה באמות).

4. ר' יעקב בר יקר.

אור אליו

אמנם כתוב ריבינו בගליון הש"ס שלו, שגם זה הירושו השני של רשי' עצמו קשה להולמו⁸, אכן נזכר יהיק האמה' בינה נמדד, ככלומר, מה שכתוב "וחיק האמה' בינה נמדד רק שהחיק לא נמדד באמה של ר' טפחים, שכן הוא לא המשך למה שכתוב לפניו "באמות אמה אמה וטפח" וכן, אמן מכל מקום לא נזכר באיזו אמה כן נמדד החיק, וכן השאר שמנויים אחרים באותו פס'. אבל בתוספתא (כלים ב"מ ג, יג) מפרש רבינו מאיר בהדי', דמה דכתיב אמה אמה וטפח, הכוונה שבשני מני אמות מדדו בזאת: אחת אמה קטנה בת ר' טפחים, ואחת באמה וטפח, ככלומר, אמה ועוד טפח, דהיינו אמה גדילה בת ר' טפחים. וזה שכתוב יחזקאל מג. יג: "וְאֶלְהָ מִדּוֹת קְפַזְבֵּחַ אֲמֹתֹת", בלשון רבים, שהן שתי סוגים אמות.⁹ וז"ל התוספתא¹⁰: ר' מאיר אומר, כל המדות שאמרו חכמים בכרם, כגון חרבן הכרם, ומחול הכרם, ופיסקי ערים ומותר אפיקורו - כולן באמות של ששה¹¹ טפחים, חז' מזבח הזהב, והקרן, והסובב והיסוד, שהן באמה של חמישה טפחים, שנאמר ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח, שייחו למזבח שתי מדות, יכול היה قولן באמה של חמשה

פירוש זה היה צריך להיות כתוב: "חיק האמה", אלא כי החיבור, כיוון שעתה בא לפורת את האמות שהם בנות ה' טפחים שהזכיר קודם לנו, ומה שכתוב "וחיק האמה", משמע שלא הולך על מה שכתוב קודם לנו, אלא הוא עניין בפני עצמו.

ולפירוש השני, של רשי' עצמו, מה שכתוב "אמה אמה וטפח" הכוונה לאמה בן ר' טפחים, והיינו כמו שתרגם יונתן: "אמתא דהיא אמתא ופישר". ולפי זה פירוש הפס' הוא: "עַמָּה אַמָּה וְטֶפֶחָ", היינו באמה של של טפחים מדדו את מידות המזבח המפורטים להלן (פס' טז ויז): "וְהַקָּרְאֵל אַרְבָּע אֲמֹתֹת" וכו', ומה שכתוב: "וְחִיק הַאֲמָה וְאֲמָה וְטֶפֶח וְקָבָב וְגַבְלָה", אל שפה סביב קצת קאקד ונזה נב' קמץבם", הוא כאמור מוסגר, שאמות אלו של יסוד, סובב, קרונות וגב מזבח הזהב, לא נמדד באמה בת ר' טפחים, וכך כתוב "וחיק", שהוא לא פירות למה שלפנינו, אלא הוא עניין בפני עצמו. ועל כל פנים לשוני הפירושים מבואר, כמה שכתוב "אמה אמה וטפח", הכוונה לטוג אחד של אמה, לפירוש הראשון אמה של ה' טפחים, ולפירוש השני אמה של ר' טפחים.

bihizkayal (mg, יג): "אמור שמדות המזבח היה באמות ר'ל שהיה במדתו שני מני אמות, מקצתם היו באמה בת חמוץ ומקצתם באמה בת שש, וזה אמה, אמה וטפח, ר'ל מקצתם אמה סתם בת חמוץ, ומקצתם אמתה שיש שמחזק אמת חמוץ ועוד טפח".

10. לשון התוספתא היא על פי הגהות ריבינו לתוספתא, וכן הוא באליהו רביה (שם).

11. לפניו בתוספתא הגירסה "חמשה", אמן רבינו בהגהותיו על התוספתא (אות ד') הגיה שצ"ל ששה".

הרש"ש להגיה, שצ"ריך לומר "שאומר", ועיין בהערה הקודמת.

8. ובאליהו רביה (כלים יי, י) כתוב: "ופריש בה רשי' תרין פירושי, ותרויהו דחיקי לקרא טובא".

9. וכן כתוב הרמב"ם בפירוש המשניות (מדות ג, א), וכן כתוב ריבינו בפירושו ליחזקאל ובאליהו רביה (שם), וז"ל האליהו רביה: "כלומר, כי אמר קרא: ואלו מדות המזבח באמות, בשתי אמות, חדא אמה וחדא אמה וטפח. חדא אמה בת ה' טפחים, וחדא אמה בת ר' טפחים וטפח עוד, דהוא אמה בת ר' טפחים". וכן כתוב המלבי"ם

ז ע"א

[א-ב] לחמש - לשלש נ"א. בשבע אפי' - תא"מ.

אור אליהו

וכתבי דאמר رب הци. אמר רבashi, מי קשיא, דילמא הци קאמור: הוצרכו לשש והקיפו בשבע - אפילו בשבע מותרין, לא הוצרכו אלא לחמש והקיפו בשבע - אפילו בחמש אסוריין". כך היא הגירסה שלפנינו בಗמ'. ועל גירסה זו לכוארה קשה: א. רבashi לא השווה מידותיו בפירושו לדברי רב, שהגביה "שבע" פירש שהקיפו בפועל, ואילו לגבי "בחמש" פירש שהכוננה לאות הסאים שהקיפו בפועל, ואריך גם לגבי "בחמש" פירש שהכוננה לאות הסאים שהקיפו בפועל¹⁵. ב. רק לגבי הכנות שהקיפו בפועל שיק באמת לומר "אסוריין"¹⁶.

מהלשםן ולגבי "בחמש" פירש "לא הוצרכו אלא לחמש", ואילו לגבי "שבע" פירש "והקיפו בשבע".
בגמ' 16. וכן הקשה הר"ן בשם הרשב"א (אמנם לפני ברשב"א אין): "הקשה הרשב"א ז", ומאי דוחקיה דרבashi לאוקומי בהци, ומאי לא מפרש אחמש דקאי אהקף, כי היכי דמפרש שבע, לוקמה בחוד גונא ולימא הци: 'הוצרכו בו לשולשה אסוריין, הוצרכו לשש והקיפו שבע מותרין'".
והנה הב"י (שס) הביא את דעת המרדכי: "ומיהו כתוב שם המרדכי (ס"י תפ) דהינו בשקהיפו יותר על שש, אבל אם לא הקיפו יותר על ש", ואך על פי שיש סattiים פנוי, כיוון שהם שלשה שר"י.
וכתיב בשווית תורה מרדכי (או"ח ס"י עט) ש מכח הקושיא הניל מוכח בדברי המרדכי, שכן אי אפשר היה לומר "לא הוצרכו אלא לשולש והקיפו בחמש - אסוריין", שכן שלא הקיפו יותר משש סיין, אלא רק בחמש סיין (או"פ שהוצרכו רק לשולש, ויש סattiים פנויים) - מותר. וכתיב שכן הוא דעת האשכול (ס"י ס). וכן מבואר מתיירץ הרשב"א

טפחים, תלמוד לומר באמות, אמה אמה וטפח, באמה שהיא יתרה על חברתה טפח". ומפרש זהולן כו' וההראל כו'. כלומר, אחר שאמר הכתוב שישנן שתי מדות למזבח, החל הכתוב לפרט "וחיק האמה" כו' היינו שיסוד המזבח נמדד באמה בת ה' טפחים¹². והוא הדין לסובב המזבח, לקرونות ולגגו של מזבח הזהב¹³. ואילו שאר מדות המזבח, היינו מה שמזכיר בהמשך וההראל כו' נמדד באמה גודלה של ר' טפחים¹⁴.

[א-ב] בgam': "אמר רב גידל אמר רב, שלשה בחמש אסוריין, בשבע מותרין. אמרו ליה אמר רב הци. אמר להו, אוריתא נבייאי

12. וכן כתב המלבי"ם (שס): "ומפרש וחיק האמה, ר"ל החיק, שהוא עליית היסוד, היה באמה סתם בת חמץ, וכך היה אמה רחਬ, מה שהייתה היסוד רחוב אמה על הסובב, היה גם כן אמה באמה בת חמץ".

13. וכן כתב באליהו רבה (שס): "וחיק האמה - וחיק של המזבח האמה היא אמה דamarita, דהוה בת ה' טפחים, וזה יסוד. ואמה רוחב - רחוב, נמי אמה דamarita, דהוה בת ה' טפחים, וזה סובב. ובבולה אל שפתה שביב וזרת האחד - מאמצעיו גבולה כדריש". וזה גב המזבח - זה מזבח הזהב, גבו נמי אמה בת ה' טפחים".

14. וכן כתב באליהו רבה (שס): "ואמר קרא דמדות המזבח שתי אמות, חדא אמה בת ה' טפחים, וחדא אמה וטפח, דהוה בת ר' טפחים. וקאדיל וكمפרש הנך דאמה בת ה' טפחים, ושאר מדות המזבח באמה וטפח דהוה בת ר' טפחים".

15. וכן משמע גם מדברי רב עצמו, שצריך להשוו את המידות, שכן בשניהם נקט לשון דומה: "בחמש" "שבע", ואילו רבashi שינה